Nga vota e parë te zakoni i votimit

Forcimi i pjesëmarrjes zgjedhore të të rinjve në Kosovë

NEW SOCIAL INITIATIVE

Nga vota e parë te zakoni i votimit

Forcimi i pjesëmarrjes zgjedhore të të rinjve në Kosovë

BOTUES:

New Social Initiative - NSI
www.newsocialinitiative.org

AUTORE:

Marigona Shala

Tetor 2026, Mitrovicë e Veriut

Ky publikim është përgatitur nga New Social Initiative me mbështetjen e Fondacionit Kombëtar për Demokraci (National Endowment for Democracy – NED). Pikëpamjet e shprehura janë vetëm të NSI-së dhe nuk pasqyrojnë domosdoshmërisht ato të NED-it.

Përmbajtja

Përmbledhje ekzekutive 04

Hyrje 05

Përshkrimi i problemit dhe analiza 06

Pjesëmarrja e të rinjve në zgjedhje nuk ndjek një model të vetëm 06

2.2. Tranzicionet jetësore, pasiguria ekonomike dhe migrimi 06

2.3. Besimi, efikasiteti politik dhe përfaqësimi 07

2.4. Njohuritë qytetare dhe përvoja e votuesit për herë të parë 07

2.5. Një cikël vetëpërforcues i pjesëmarrjes dhe përfaqësimit 08

Rekomandime dhe përfundim 09

Referencat 11

Përmbledhje ekzekutive

Të rinjtë shpesh përshkruhen si më pak të prirur për të votuar sesa qytetarët më të moshuar. Hulumtimet krahasuese e mbështesin ekzistencën e një hendeku të përgjithshëm moshor në pjesëmarrjen zgjedhore, por shpjegimi është më kompleks sesa apatia politike. Votimi ndikohet nga kushtet e ciklit jetësor, përvoja e përsëritur zgjedhore, stabiliteti i vendbanimit dhe ai ekonomik, efikasiteti politik, besimi, si dhe nga fakti nëse qytetarët e rinj ndihen të përfaqësuar nga aktorët politikë (Goerres, 2007; Niemi, Stanley, & Evans, 1984; Castanho Silva, 2025).

Në Kosovë, kjo çështje meriton një diagnozë më të saktë. Analiza e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve për trendet e pjesëmarrjes në zgjedhje nga viti 2009 deri në vitin 2021 tregon se të rinjtë nuk duhet të trajtohen si një kategori e vetme zgjedhore: pjesëmarrja ndryshon ndërmjet grupmoshave 18–21, 22–25 dhe 26–40 vjeç. Të dhënat e disponueshme të ndara sipas moshës tregojnë se votuesit për herë të parë mund të marrin pjesë me norma relativisht të larta, ndërsa pjesëmarrja e votuesve në fillim të të njëzetave është më pak e qëndrueshme. Prandaj, sfida e politikave nuk është thjesht si të binden të rinjtë të votojnë një herë, por si të ruhet pjesëmarrja pas përvojës së parë zgjedhore.

Ky dallim ka rëndësi, sepse Kosova ka një elektorat të ri dhe pjesëmarrja e të rinjve tashmë njihet si prioritet i politikave publike. Strategjia Shtetërore për Rininë 2024–2032 i përkufizon të rinjtë si persona të moshës 15–29 vjeç dhe thekson pjesëmarrjen, fuqizimin dhe përfshirjen në vendimmarrje. Misioni i Vëzhgimit të Zgjedhjeve të BE-së për zgjedhjet parlamentare të vitit 2025 raportoi se 125.852 qytetarë ishin regjistruar si votues për herë të parë, që përbën rreth gjashtë për qind të elektoratit, ndërsa organet zgjedhore zhvilluan aktivitete informuese në shkolla të mesme dhe universitete (Ministry of Culture, Youth and Sport, 2024; EU EOM, 2025).

Në të njëjtën kohë, studimi Youth Study Kosovo 2024 vë në pah shqetësime lidhur me besimin politik, përfaqësimin, punësimin, migrimin dhe të ardhmen e vendit. Këto gjetje sugjerojnë se pjesëmarrja zgjedhore nuk mund të ndahet nga vlerësimi më i gjerë i të rinjve nëse institucionet u përgjigjen interesave të tyre dhe nëse votimi mund të prodhojë ndikim politik domethënës (Berisha et al., 2024).

Prandaj, ky dokument politikash shtron pyetjen: Si mund ta forcojë Kosova pjesëmarrjen e qëndrueshme zgjedhore të të rinjve, veçanërisht pas përvojës së parë të votimit? Ai identifikon pesë fusha të ndërlidhura veprimi, të nënkuptuara tashmë në kornizën ekzistuese të politikave për rininë: edukimin praktik qytetar para votës së parë; angazhimin e vazhdueshëm me votuesit e moshës 18– 25 vjeç ndërmjet zgjedhjeve; mundësi më të forta për pjesëmarrje domethënëse të të rinjve në vendimmarrjen publike; informacion zgjedhor jopartiak më të qartë dhe më të qasshëm; si dhe monitorimin sistematik të pjesëmarrjes në zgjedhje dhe të pjesëmarrjes politike sipas grupmoshave.

Argumenti qendror është se pjesëmarrja e të rinjve në zgjedhje nuk duhet të trajtohet vetëm si problem motivimi. Ajo kuptohet më mirë si problem i socializimit politik, i vazhdimësisë dhe i efikasitetit. Prandaj, objektivi duhet të jetë që përvoja e parë zgjedhore të shndërrohet në një zakon të qëndrueshëm demokratik, duke përmirësuar njëkohësisht kushtet institucionale që bëjnë që pjesëmarrja të perceptohet si me ndikim real.

Hyrje

Votimi është një nga mekanizmat më themelorë përmes të cilëve qytetarët marrin pjesë në demokracinë përfaqësuese. Zgjedhjet u mundësojnë qytetarëve të autorizojnë përfaqësuesit politikë, të sanksionojnë ata që janë në pushtet dhe të ndikojnë në drejtimin e politikave publike. Megjithatë, pjesëmarrja zgjedhore nuk shpërndahet në mënyrë të barabartë ndërmjet grupeve shoqërore, dhe mosha është një nga dallimet më të qëndrueshme të identifikuara në hulumtimet krahasuese.

Shpjegimi i zakonshëm se të rinjtë votojnë më pak sepse nuk kanë interes për politikën është i pamjaftueshëm. Interesi politik dhe pjesëmarrja zgjedhore nuk janë e njëjta gjë. Qytetarët e rinj mund të ndjekin lajmet politike, të diskutojnë çështjet publike, të marrin pjesë në protesta ose në fushata digjitale dhe të kenë qëndrime të forta për punësimin, korrupsionin, migrimin dhe arsimin, e megjithatë të vendosin të mos votojnë. Studimi Youth Study Kosovo 2024 e mbështet këtë dallim, duke dokumentuar shqetësime të konsiderueshme të të rinjve në Kosovë për të ardhmen e tyre ekonomike dhe politike (Berisha et al., 2024).

Hulumtimet mbi pjesëmarrjen zgjedhore tregojnë, përkundrazi, disa mekanizma që mbivendosen. Periudha e hershme e moshës së rritur është periudhë tranzicioni: individët mund të jenë duke përfunduar shkollimin, duke hyrë në tregun e punës, duke lëvizur nga një komunë në tjetrën, duke u bërë financiarisht të pavarur ose duke menduar për migrim. Këto kushte mund t'i dobësojnë lidhjet e qëndrueshme me komunitetet lokale dhe me institucionet politike. Në të njëjtën kohë, votuesit e rinj kanë pasur më pak mundësi për të zhvilluar rutinën e pjesëmarrjes zgjedhore, ndërsa besimi i ulët dhe përfaqësimi i dobët politik mund ta zbehin ndjesinë se votimi do të ketë pasoja domethënëse (Goerres, 2007; Niemi et al., 1984).

Kosova është veçanërisht e rëndësishme për këtë diskutim, sepse të rinjtë përbëjnë një pjesë të rëndësishme të elektoratit dhe politikat publike tashmë e njohin pjesëmarrjen e të rinjve si objektiv strategjik. Strategjia Shtetërore për Rininë 2024–2032 e vendos pjesëmarrjen dhe fuqizimin ndër prioritetet e saj, ndërsa Misioni i Vëzhgimit të Zgjedhjeve të BE-së në vitin 2025 vuri në dukje aktivitete specifike të edukimit të votuesve, që u drejtoheshin votuesve për herë të parë në shkolla dhe universitete (Ministry of Culture, Youth and Sport, 2024; EU EOM, 2025).

Megjithatë, problemi i politikave duhet të formulohet me kujdes. Të dhënat zgjedhore të vetë Kosovës nuk e mbështesin trajtimin e të gjithë votuesve të rinj si njëtrajtësisht të shkëputur nga jeta politike. Analiza e Komisionit Qendror të Zgjedhjeve për zgjedhjet ndërmjet viteve 2009 dhe 2021 i ndan votuesit sipas grupmoshave dhe tregon modele të ndryshme pjesëmarrjeje ndërmjet votuesve për herë të parë dhe atyre në fillim të të njëzetave. Kjo sugjeron se pyetja kyçe e politikave nuk është vetëm si të mobilizohen të rinjtë për zgjedhjet e tyre të para, por edhe si të parandalohet dobësimi i pjesëmarrjes ndërsa ata kalojnë nëpër periudhën e hershme të moshës së rritur.

Pyetja e politikave: Si mund ta forcojë Kosova pjesëmarrjen e qëndrueshme zgjedhore të të rinjve, veçanërisht pas përvojës së parë të votimit?

Përshkrimi i problemit dhe analiza

Problemi qendror nuk është thjesht mungesa e interesit politik te të rinjtë. Ai qëndron në vështirësinë e shndërrimit të vetëdijes politike dhe të përvojës fillestare të votimit në pjesëmarrje zgjedhore të qëndrueshme me kalimin e kohës.

Pjesëmarrja e të rinjve në zgjedhje nuk ndjek një model të vetëm

Një dobësi e madhe në shumë diskutime për pjesëmarrjen e të rinjve në zgjedhje është prirja për t'i trajtuar të gjithë votuesit nën moshën 30 vjeç si një grup homogjen. Komisioni Qendror i Zgjedhjeve i Kosovës përdor kategori të veçanta moshore, përfshirë 18–21, 22–25 dhe 26–40 vjeç, pikërisht sepse pjesëmarrja zgjedhore ndryshon në faza të ndryshme të moshës së rritur. Të dhënat historike të KQZ-së nga periudha 2009–2021 tregojnë se votuesit për herë të parë mund të marrin pjesë me norma relativisht të larta, ndërsa grupmosha 22–25 vjeç në përgjithësi ka shfaqur pjesëmarrje më të dobët. Kjo është e rëndësishme, sepse e zhvendos fokusin e politikave nga një problem mobilizimi të njëhershëm drejt një problemi të ruajtjes së pjesëmarrjes.

Ky dallim përputhet me hulumtimet mbi ciklin jetësor. Niemi, Stanley dhe Evans (1984) tregojnë se pjesëmarrja në zgjedhje ndryshon gjatë rrjedhës së jetës, në vend që të rritet mekanikisht me moshën. Në mënyrë të ngjashme, Goerres (2007) argumenton se pjesëmarrja e përsëritur, kohëzgjatja e qëndrimit në një vendbanim dhe zhvillimi gradual i një norme subjektive të votimit ndihmojnë të shpjegohet pse qytetarët më të moshuar shpesh votojnë më rregullisht.

Prandaj, zgjedhjet e para në jetën e një qytetari mund të jenë veçanërisht të rëndësishme. Pjesëmarrja mund të kthehet në zakon kur përsëritet, por vota e parë nuk garanton automatikisht pjesëmarrjen në të ardhmen. Politikat që u drejtohen vetëm votuesve për herë të parë rrezikojnë të lënë jashtë vëmendjes vitet që pasojnë menjëherë, kur të rinjtë e rritur përballen me disa nga paqëndrueshmëritë më të mëdha në arsim, punë dhe vendbanim.

2.2. Tranzicionet jetësore, pasiguria ekonomike dhe migrimi

Periudha e hershme e moshës së rritur zakonisht karakterizohet nga lëvizshmëri dhe pasiguri më e madhe se fazat e mëvonshme të jetës. Të rinjtë mund të largohen nga vendlindja për studime, të shpërngulen në Prishtinë për punë, të ndërrojnë shpesh adresën ose të përgatiten të largohen nga Kosova. Këto tranzicione mund t'i dobësojnë lidhjet shoqërore lokale që shpesh e përforcojnë pjesëmarrjen, si dhe mund të bëjnë që zgjedhjet të duken më pak të lidhura drejtpërdrejt me jetën e përditshme.

Pasiguria ekonomike është veçanërisht e rëndësishme në Kosovë. Studimi Youth Study Kosovo 2024 i identifikon punësimin, perspektivat ekonomike dhe migrimin ndër shqetësimet kryesore të të rinjve (Berisha et al., 2024). Vështirësitë ekonomike nuk e ulin automatikisht pjesëmarrjen në zgjedhje; ato mund ta rrisin edhe vëmendjen ndaj politikës. Çështja më e rëndësishme është efikasiteti politik: nëse qytetarët besojnë se institucionet politike dhe zgjedhjet mund të ndikojnë në mënyrë domethënëse në problemet me të cilat përballen.

Synimet për migrim shtojnë një dimension tjetër. Një person i ri që mendon të studiojë ose të punojë jashtë vendit mund të mbetet i interesuar për politikën, ndërkohë që ndihet më pak i sigurt për lidhjen e vet afatgjatë me institucionet vendore. Kjo nuk duhet të trajtohet si shpjegim i drejtpërdrejtë shkakësor për mosvotimin, por si pjesë e paqëndrueshmërisë më të gjerë që mund ta vështirësojë krijimin e zakoneve të qëndrueshme zgjedhore.

2.3. Besimi, efikasiteti politik dhe përfaqësimi

Informacioni politik më vete vështirë se mjafton kur të rinjtë besojnë se pjesëmarrja e tyre ka pak efekt. Studimi Youth Study Kosovo 2024 tregon besim të dobët dhe shqetësime nëse interesat e të rinjve përfaqësohen në politikën kombëtare. Ky dallim ndërmjet interesit dhe efikasitetit është thelbësor: një person mund ta kuptojë politikën dhe të interesohet për çështjet publike, e megjithatë të dyshojë se votimi do të ndikojë në rezultate.

Edhe përfaqësimi ka rëndësi. Castanho Silva (2025), duke përdorur të dhëna nga 223 zgjedhje kombëtare në 58 vende, konstaton se votuesit nën moshën 30 vjeç kanë më shumë gjasa të marrin pjesë kur kandidati kryesor i partisë së tyre të preferuar është më afër moshës së tyre. Studimi nuk nënkupton se mosha e kandidatit përcakton vetvetiu pjesëmarrjen në zgjedhje, por ofron dëshmi se përfaqësimi deskriptiv mund të ndikojë në efikasitetin politik dhe në kënaqësinë me demokracinë te votuesit më të rinj.

Për Kosovën, implikimi është më i gjerë se mosha e liderëve individualë politikë. Votuesit e rinj kanë më shumë gjasa t'i perceptojnë zgjedhjet si domethënëse kur shohin mundësi të besueshme për të ndikuar në agjendat e politikave, për të marrë pjesë në strukturat partiake dhe qytetare, si dhe për t'u angazhuar me institucionet edhe ndërmjet zgjedhjeve, e jo vetëm gjatë fushatave.

2.4. Njohuritë qytetare dhe përvoja e votuesit për herë të parë

Për votuesit për herë të parë, pjesëmarrja zgjedhore ka edhe një dimension praktik. Procedurat e votimit, programet e partive, listat e kandidatëve dhe sistemi zgjedhor mund të jenë të panjohura për ta. Edukimi qytetar mund t'i ulë këto kosto informimi duke shpjeguar si funksionojnë zgjedhjet, si krahasohen programet politike, si identifikohet informacioni mashtrues dhe ku mund të merret informacion i besueshëm për votimin.

Ky lloj edukimi duhet të mbetet rreptësisht jopartiak. Qëllimi i tij nuk është të ndikojë se cilën parti apo cilin kandidat mbështet një i ri, por të forcojë aftësinë për të bërë një zgjedhje të pavarur elektorale. Administrata zgjedhore e Kosovës tashmë i njeh votuesit për herë të parë si grup të rëndësishëm të synuar për edukimin e votuesve, dhe Misioni i Vëzhgimit të Zgjedhjeve të BE-së në vitin 2025 regjistroi aktivitete informuese në shkolla të mesme dhe në kampuse universitare (EU EOM, 2025).

Mangësia në politika është vazhdimësia. Fushatat informuese shpesh përqendrohen menjëherë para zgjedhjeve. Nëse objektivi më i gjerë është zhvillimi i pjesëmarrjes së qëndrueshme zgjedhore, mësimi qytetar dhe angazhimi publik duhet të vazhdojnë ndërmjet cikleve zgjedhore dhe të shtrihen përtej përvojës së parë të votimit.

2.5. Një cikël vetëpërforcues i pjesëmarrjes dhe përfaqësimit

Pjesëmarrja më e ulët ose më pak e qëndrueshme e të rinjve të rritur mund të ketë pasoja edhe për reagueshmërinë politike. Partitë politike kanë stimuj për ta përqendruar vëmendjen te grupet që marrin pjesë në mënyrë të rregullt. Kur të rinjtë marrin pjesë në mënyrë më pak të qëndrueshme, prioritetet e tyre të politikave mund të marrin vëmendje më pak të vazhdueshme; kur ata pastaj i perceptojnë interesat e tyre si të përfaqësuara dobët, pjesëmarrja zgjedhore mund të bëhet më pak tërheqëse.

Kjo marrëdhënie nuk duhet interpretuar si dëshmi se partitë politike i injorojnë qëllimisht votuesit e rinj. Përkundrazi, ajo ilustron se si pjesëmarrja dhe përfaqësimi mund ta përforcojnë njëra-tjetrën. Thyerja e këtij cikli kërkon veprim nga më shumë se një institucion: organet zgjedhore mund të ofrojnë informacion neutral, shkollat dhe universitetet mund të mbështesin kompetencën qytetare, institucionet publike dhe komunat mund të krijojnë kanale të rregullta pjesëmarrjeje, shoqëria civile mund ta lehtësojë angazhimin, ndërsa partitë politike mund të përcaktojnë se sa domethënëse është pjesëmarrja e anëtarëve të rinj në hartimin e brendshëm të politikave.

Rekomandime dhe përfundim

Masat në vijim i riorganizojnë zgjidhjet e identifikuara tashmë në draftin origjinal në një kornizë zbatimi më koherente. Ato janë plotësuese dhe jo përjashtuese të njëra-tjetrës.

1. **Të futet edukimi qytetar praktik dhe jopartiak para votës së parë.** Shkollat, universitetet, institucionet zgjedhore dhe organizatat e shoqërisë civile duhet të bashkëpunojnë për module të shkurtra praktike për nxënësit që po i afrohen moshës së votimit. Përmbajtja duhet të shpjegojë procedurat e regjistrimit dhe të votimit, strukturën e zgjedhjeve, mënyrën e krahasimit të programeve dhe të kandidatëve, identifikimin e informacionit mashtrues dhe gjetjen e informacionit zyrtar zgjedhor. Programi duhet ta shmangë shprehimisht avokimin partiak.

2. **Angazhimi i votuesve të rinj të shtrihet përtej zgjedhjeve të para.** Fushatat për votuesit për herë të parë duhet të plotësohen me aktivitete të vazhdueshme informuese për grupmoshën 18–25 vjeç ndërmjet zgjedhjeve. Qëllimi duhet të jetë ruajtja e njohjes me institucionet demokratike dhe parandalimi që përvoja e parë zgjedhore të mbetet ngjarje e izoluar. Universitetet, komunat dhe organizatat rinore mund të ofrojnë seanca të rregullta informimi qytetar, diskutime publike dhe mundësi për angazhim institucional.

3. **Të krijohen kanale të rregullta për pjesëmarrje domethënëse të të rinjve në vendimmarrjen publike.** Institucionet qeveritare dhe komunat duhet t'i përdorin këshillat rinorë, konsultimet publike dhe mekanizmat e tjerë pjesëmarrës të parashikuar në kornizën e politikave për rininë si kanale të rregullta, e jo simbolike. Kur të rinjtë mund të shohin se si merret parasysh kontributi i tyre dhe cilat vendime pasojnë, pjesëmarrja mund ta forcojë efikasitetin e jashtëm politik edhe jashtë periudhave zgjedhore.

4. **Informacioni zgjedhor të bëhet më i qartë dhe i qasshëm në platformat që përdorin të rinjtë.** Komisioni Qendror i Zgjedhjeve dhe organet komunale zgjedhore duhet të vazhdojnë të ofrojnë informacion të përmbledhur, neutral dhe të qasshëm përmes kanaleve digjitale dhe rrjeteve sociale, veçanërisht për procedurat e votimit, afatet, vendvotimet dhe ndryshimet në rregullat zgjedhore. Komunikimi duhet të përqendrohet në informacion praktik, e jo në mesazhe motivuese ose partiake.

5. **Të monitorohet pjesëmarrja sipas moshës dhe të vlerësohet çfarë ndodh pas votës së parë.** Kosova duhet të vazhdojë t'i publikojë të dhënat për pjesëmarrjen në zgjedhje të ndara sipas moshës dhe t'i përdorë ato për t'i dalluar votuesit për herë të parë nga votuesit në fillim të të njëzetave dhe nga kohortat e mëvonshme të të rinjve. Analiza longitudinale do të ndihmonte të përcaktohej nëse pjesëmarrja ruhet gjatë zgjedhjeve të njëpasnjëshme dhe nëse ndërhyrje të caktuara arsimore ose institucionale shoqërohen me pjesëmarrje më të fortë. Kjo do ta zvogëlonte gjithashtu mbështetjen në supozime të përgjithshme për „votuesit e rinj" si një kategori e vetme.

Prandaj, pjesëmarrja zgjedhore e të rinjve në Kosovë nuk duhet të reduktohet në idenë se të rinjtë nuk interesohen për politikën. Dëshmitë e shqyrtuara në këtë dokument tregojnë një marrëdhënie më komplekse ndërmjet moshës, zakoneve të votimit, tranzicioneve jetësore, efikasitetit politik, përfaqësimit dhe besimit institucional.

Implikimi më i rëndësishëm për politikat është se pjesëmarrja zgjedhore duhet të trajtohet si proces, e jo si ngjarje e njëhershme. Votuesit për herë të parë janë grup i rëndësishëm, por vitet që pasojnë pas zgjedhjeve të para mund të jenë po aq të rëndësishme për të përcaktuar nëse votimi bëhet pjesë e qëndrueshme e jetës demokratike.

Kosova tashmë ka disa elemente themelore për një qasje të tillë: një strategji për rininë që e njeh pjesëmarrjen si prioritet, një administratë zgjedhore që zhvillon aktivitete informuese për votuesit për herë të parë, të dhëna zgjedhore të ndara sipas moshës dhe një rrjet aktiv shkollash, universitetesh, komunash dhe organizatash rinore. Hapi i ardhshëm është ndërlidhja e këtyre elementeve në një kornizë të vazhdueshme pjesëmarrjeje, e cila i mbështet qytetarët nga takimi i tyre i parë me zgjedhjet deri te kalimi në pjesëmarrje politike të qëndrueshme si të rritur.

Referencat

Berisha, B., Statovci, G., Telaku, M., & Osmanaj, E. (Eds.). (2024). Youth Study Kosovo 2024. Friedrich-Ebert-Stiftung Kosovo.

Castanho Silva, B. (2025). No votes for old men: Leaders' age and youth turnout in comparative perspective. European Journal of Political Research, 64(1), 276–295. https://doi.org/10.1111/1475-6765.12694

Central Election Commission of Kosovo. (2023). Voter Turnout Trends in the Republic of Kosovo, 2009–2021.

European Union Election Observation Mission. (2025). Kosovo 2025 Parliamentary Elections, 9 February: Final Report.

Goerres, A. (2007). Why are older people more likely to vote? The impact of ageing on electoral turnout in Europe. The British Journal of Politics & International Relations, 9(1), 90–121. https://doi.org/10.1111/j.1467-856x.2006.00243.x

Ministry of Culture, Youth and Sport of the Republic of Kosovo. (2024). State Strategy for Youth 2024–2032.

Niemi, R. G., Stanley, H. W., & Evans, C. L. (1984). Age and turnout among the newly enfranchised: Life cycle versus experience effects. European Journal of Political Research, 12(4), 371–386. https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1984.tb00097.x

UNICEF Kosovo Programme. (2025). Situation Analysis of Children and Adolescents in Kosovo.

NEW
SOCIAL
INITIATIVE